

175

1776-1785

6. CIKKELY: AZ ERKÖLCSI LELKIISMERET

1776 "Az ember lelkiismerete mélyén egy olyan törvényt fedez föl, amelyet nem ő ad önmagának, hanem engedelmességgel tartozik iránta, s e törvény hangja - mely mindig arra szólítja, hogy szeresse és cselekedje a jót, és kerülje a rosszat - a kellő pillanatban fölhangzik szívében (...). Isten ugyanis törvényt írt az emberi szívbe (...). A lelkiismeret az ember legrejtettebb magva és szentélye, ahol egyedül van Istennel, akinek szava visszhangzik bensőjében."

I. A lelkiismereti ítélet

1777 A személy szívében élő erkölcsi lelkiismeret az embernek a kellő pillanatban parancsolja, hogy tegye a jót és kerülje a rosszat. Megítéli a konkrét választásokat is, jóváhagyván a jókat és elítélvén a rosszakat. A lelkiismeret tanúsítja az igazság tekintélyét, hivatkozva a legfőbb Jóra, akinek vonzását érzi az emberi személy, és elfogadja parancsait. Amikor az erkölcsi lelkiismeretre hallgat, az okos ember hallhatja Istent, aki szól hozzá.

1778 Az erkölcsi lelkiismeret az értelem ítélete, aminek segítségével az emberi személy fölismeri egy konkrét - következő, folyamatban lévő vagy már megtett - cselekedet erkölcsi minőségét. Az embernek mindenben, amit mond és tesz, hűségesen követnie kell azt, amit igaznak és helyesnek tud. Saját lelkiismeretének ítélete révén fogja fel és ismeri meg az ember az isteni törvény előírásait:

"A lelkiismeret lelkünk törvénye, de felülmúlja lelkünket, parancsokat ad, jelzi a felelősséget és a kötelességet, a félelmet és a reményt (...). A lelkiismeret Annak hírnöke, Aki a természet rendjében éppúgy, mint a kegyelem rendjében függönyön keresztül szól hozzánk, tanít és irányít bennünket. A lelkiismeret Krisztus valamennyi helyettese közül az első."

1779 Annyira mindenkinek jelen kell lennie önmaga számára, hogy meghallja és kövesse lelkiismerete hangját. A bensőség ezen igénye azért is fontos, mert az élet gyakran hozza a veszedelmet, hogy eltávolodunk minden reflexiótól, vizsgálódástól és önmagunkba téréstől:

"Térj vissza a lelkiismeretedhez, őt kérdezd. (...) Térjetez tehát magatokba testvérek, és bármit tesztek, vegyétek figyelembe a tanú Istent.

1780 Az emberi személy méltósága magában foglalja és megköveteli az erkölcsi lelkiismeret helyességét. Az erkölcsi lelkiismeret összetevői: az erkölcsiség alapelveinek ismerete (a szünderészis), ezek alkalmazása a konkrét helyzetben az érvek és értékek gyakorlati megfontolása által, s végül az ítélet a teendő vagy már végrehajtott cselekedetokről. Az erkölcsi jó igazságát, amit az értelem törvénye kinyilvánít, konkrétan és gyakorlatilag a lelkiismeret okos ítéletében ismerjük el. Az e szerint az ítélet szerint választó embert nevezünk okosnak.

1781 A lelkiismeret teszi lehetővé a felelősség vállalását a bevégzett tettekért. Ha az ember rosszat tesz, a lelkiismeret helyes ítélete tanúja maradhat a jó egyetemes igazságának és részleges választása rosszságának. A lelkiismereti ítélet állásfoglalása a remény és a megtérés záloga. Tanúsítva az elkövetett bűnt, bocsánatkérésre, további jótettekre és Isten kegyelmével az erények szüntelen gyakorlására készlet:

"Őelőtte megnyugtatjuk a szívünket, bármivel vádolna is. Isten nagyobb a szívünkénél, Ő mindent tud." (1Jn 3,19-20)

1782 Az embernek joga van ahhoz, hogy lelkiismerete alapján és szabadon cselekedjék, hogy személyesen hozza meg erkölcsi döntéseit. Nem szabad arra kényszeríteni, hogy "lelkiismerete ellen cselekedjék. De azt sem szabad megakadályozni, hogy kövesse lelkiismeretét, elsősorban vallási téren."

II. A lelkiismeret formálása

1783 A lelkiismeretnek biztosnak, az erkölcsi ítéletnek pedig világosnak kell lennie. A helyesen formált lelkiismeret igaz és igazmondó. Ítéleteit az értelmet követve hozza meg, összhangban a Teremtő bölcsessége által akart igaz jóval. A lelkiismeret nevelése nélkülözhetetlen az emberek számára, akik negatív befolyásoknak vannak alávetve és a bűn megkísérti őket, hogy saját ítéletüket előnyben részesítsék és a tekintéllyel bíró tanításokat visszautasítsák.

1784 A lelkiismeret nevelése az egész emberi élet föladata. Az első évektől, kicsi gyermekkortól kezdve ébresztgeti az erkölcsi lelkiismeret által hordozott belső törvény megismerését és gyakorlatát. Az okos nevelés erényre tanít; az emberi gyöngeségből és bűnökből fakadó a félelemtől, vak önszeretettől ("egoizmustól"), a gőgtől, a keserű büntudattól és az önelégültségtől megőriz vagy kigyógyít belőlük. A lelkiismeret nevelése szabadságot ad és meghozza a szív békéjét.

1785 A lelkiismeret nevelésének folyamatában Isten ígéje világítja meg utunkat, amit hitben és imádságban kell magunkévá tennünk és gyakorlattá váltanunk. Az Úr keresztyére tekintve vizsgálunk is kell lelkiismeretünket. A Szentlélek ajándékai serkentenek, mások tanúságtétele és tanácsai segítenek, az Egyház hivatalos tanítása pedig irányít bennünket.